

DVACET LET NĚMECKÉHO ÚSTAVU
PRO SOUČASNÉ DĚJINY

Německý ústav pro současné dějiny v Berlíně dovršil 1. března 1966 dvacet let svého trvání. Není to doba nikterak dlouhá vzhledem k faktu, že ústav ze svého původního zaměření na shromažďování materiálu k dějinám současnosti vyrostl přes dokumentačně informační činnost v ústřední orgán Německé demokratické republiky pro výzkum dějin současnosti.

Z původní „Zentralstelle für Zeitgeschichte“ vybudované sovětskou vojenskou správou 1. března 1946 vznikl sloučením s přibližně stejným „Institut für Zeitungskunde“ v červenci 1947 „Institut für Zeitgeschichte“. Politické události roku 1949 postavily ústav před nové, náležitější úkoly vyplývající z potřeb nového státu, NDR, na poli celoněmecké politické problematiky. Po stránce vnější se ústav přejmenoval na „Německý ústav pro současné dějiny“ a po stránce obsahové rozvíjel daleko intenzivnější dokumentačně informační činnost mimo hranice NDR, a to prostřednictvím časopisu *Dokumentation der Zeit*, jehož první číslo vyšlo ještě na podzim roku 1949. V zahájené publikační činnosti tohoto druhu pokračoval ústav v pozdějších letech vydáním řady publikací, jako např. *Totengräber Deutschlands* (1950), *Atlantipakt der Konzerne* (1952), *Die Feinde der deutschen Nation* (1952), *Faschismus und Krieg* (1952), *Eine Handvoll Konzernherren* (1953), *Vom Potsdamer Abkommen zur Viermächtekonferenz* (1953), *Atlantipakt oder kollektive Sicherheit für Europa* (1954), *Oder-Neisse* (1955), *Freie gesamtdeutsche Wahlen — deutsche Saar — Europa 1954/1955* (1955).

Těmito díly a *Dokumentation der Zeit* informoval dokumentárním způsobem o politice NDR, jejich cílech a úkolech. V souvislosti se zostřením politické situace vzrostly i úkoly ústavu. Jejich výrazem bylo usnesení ústředního výboru strany z roku 1955 o zlepšení výzkumu a výuky dějin v NDR. Při uskutečňování tohoto usnesení začal rozvíjet ústav na svých dosavadních úsecích (dokumentačně informačním a archivním) při jejich prohlubování a rozšiřování vlastní výzkumnou činnost. Bezprostředním projevem této nové činnosti byly *Beiträge zur Zeitge-*

schichte, vydané v roce 1958 jako vědecká příloha DDZ. To byl první krok ústavu v jeho orientaci na výzkum problémů soudobého Německa jako celku. V roce 1961 vycházely přílohy DDZ již jako samostatný časopis „Unsere Zeit“. Ten však v rámci koordinace s ostatními vědeckými časopisy NDR přestal po dvou letech, roku 1963, vycházet, neboť ústav se začal orientovat na větší dokumentační celky, ročenky, příručky a monografie, které větší či menší měrou zpřístupňovaly výsledky nové výzkumné činnosti ústavu. Šlo především o tyto práce: *Jedenáctisvazkové Dokumente der Aussenpolitik der Regierung der DDR* (1955—1965), *Dvousvazkové Dokumente zur Deutschlandpolitik der Sowjetunion* (1957, 1963), *6 roč. Jahrbuch der DDR* (1956—1961), *Polen, Deutschland und die Oder-Neisse Grenze* (1951), *Geschichtliche Zeittafel der DDR von 1949—1959* (1959), *Erste Schritte* (1961).

S postupnou výstavbou výzkumných oddělení v rámci ústavu se prohlubovala i ediční, dokumentačně informační a archivní činnost. O její šíři a zaměření svědčí několik vnitřních informačních služeb (vnitřní a zahraniční politika NSR, NDR, západní Berlín, neokolonialismus, mezinárodní otázky atd.) a bibliografických řad. Profilace výzkumných úseků pak obzvláště významně pokročila po 2. zasedání ÚV SED v roce 1963. Od tohoto roku má ústav charakter výzkumného ústavu pro německou a mezinárodní politiku opírajícího se o široce vybudovanou dokumentačně informační základnu a značnou publikační činnost.

Předmětem výzkumu jsou od této doby základní aktuální otázky politického vývoje v obou německých státech z hlediska národního a mezinárodního poslání NDR. Dále pak problémy mezinárodní politiky, obzvláště politiky Sovětského svazu a lidových demokracií vůči Německu, jakož i politiky imperialistických států a rozvojových zemí, pokud tím či oním způsobem ovlivňují politiku obou německých států. Rozšířená koncepce ústavu nesla s sebou zcela logicky i rozšíření jeho materiální základny. To znamená, že byl podstatně rozšířen dokumentačně informační úsek pro mezinárodní otázky.

V současné době se v ústavu dokumentárně zpracovává 177 novin (105 němec-

kých a 72 jiných), 210 časopisů (192 německých, 18 jiných). Ústav disponuje cca 4,5 miliónu výstřížků uspořádaných podle tematické koncepce ústavu a kolem 45.000 svazků německé a cizojazyčná literatury. K zajištění výzkumu současných dějin od roku 1945 vypracoval bibliografii německých disertačních prací a v současné době přistupuje ke koordinaci a specializaci s dalšími pracovišti při vydávání speciálních dokumentačních a bibliografických služeb. Vybudováním ústředního katalogu pro současné dějiny, zahrnujícího veškeré tituly veřejných i neveřejných německých prací (i z NSR), vykonal ústav i na tomto poli kus průkopnické práce.

Založením historické sekce na Německé akademii věd v Berlíně 29. ledna 1964 byla zahájena další etapa práce historiků NDR, jejímž charakteristickým rysem je účelná kooperace a specializace výzkumných úkolů v historické oblasti, a to především v týmových pracích. Výsledek tohoto nového postupu organizace práce po stránce koncepční i metodologické se projevily v publikacích *Deutscher Geschichtskalender 1963*, *Handbuch der DDR* (1965), *Die Welt 1964* (periodické), *Kurzer Abriss der Geschichte der DDR*

(1964), *Lehrbuch der deutschen Geschichte* (1965).

V posledních letech rozvinul DIZ i značnou mezinárodní aktivitu ve formě mezinárodních kolokvií uspořádaných buď Stálovou komisí výzkumných ústavů ČSSR, SSSR, Polska a NDR k otázkám evropské bezpečnosti, nebo s ostatními výzkumnými institucemi NDR za mezinárodní účasti. Poslední z těchto kolokvií se konalo koncem února letošního roku na téma: Německá otázka a budoucnost Evropy. Ústav rozvíjí i čilé styky s ústavu, institucemi a osobnostmi především ze socialistického tábora, ale i z neutrálních a kapitalistických zemí. Formy těchto styků jsou velmi rozmanité, od výměny publikací až po studijní pobyty. Vážným úkolem v této oblasti je i koordinace a specializace mezi bratrskými ústavu v socialistickém táboře na úseku výzkumu a dokumentačně informační činnosti.

Přechod ústavu na dlouhodobé plánování výzkumné činnosti zahájený plánem na leta 1966—1970 povede nepochybně ke zvýšení úrovně ústavu ve všech jeho třech oblastech: archivní, dokumentačně informační a výzkumné, jak to vyžaduje ústřední instituce pro současné dějiny v NDR.

Gerhard Arnold, Berlín

RECENZE A ZPRÁVY O KNIHÁCH

Julius Lipták, *Mezinárodní dělba práce v zemědělství zemí RVHP*, NPL, Praha 1965, 324 s.

Problematika mezinárodní socialistické dělby práce je po řadu let středem oprávněné pozornosti v členských zemích RVHP. Významné místo v rámci celého souboru těchto otázek přísluší zemědělství. Existující rozdíly mezi zeměmi v rozsahu půdního fondu, v klimatických a půdních podmínkách si přímo vynucují řešení rozvoje zemědělské výroby s přihlédnutím nejen k vnitřním faktorům každé země, ale i k možnostem vyplývajícím z těsné spolupráce zemí RVHP. Současné stádium hospodářského rozvoje stále více potvrzuje, že nevyužití možností, které skýtá společenství reprezentované zeměmi RVHP, omezuje další hospodářský rozvoj těchto zemí, zvláště za situace, kdy

zdaleka nejsou využity optimální možnosti efektivního vývoje zemědělské výroby. Přístup k praktickému řešení však současně vyžaduje fundovaného poznání teoretických i praktických aspektů zemědělské problematiky, a to jak v národním, tak i v mezinárodním měřítku. Teprve z těchto pozic je možné přistoupit k úvahám o rozvoji zemědělské výroby s přihlédnutím k mezinárodní dělbě práce vůbec — ke zvážení námětů, které jsou příspěvkem k dynamickému rozvoji zemědělské výroby, na základě efektivního využití přírodních a ekonomických podmínek v zemích RVHP. Významný příspěvek k pojetí rozvoje zemědělství z těchto hledisek představuje publikaci J. Liptáka, *Mezinárodní dělba práce v zemědělství zemí RVHP*.

Autor charakterizuje v první kapitole rozvoj a rozmístění zemědělské výroby